הגדה של פסח

מיט אַ סאָציאַליסטישע נוסח.

פערלאַג: „דער סאָציאַלדעמאָקראַט".

דרוק פון בנימין גייצהאלס נ״י

פאדגורזש — 1919

Drukarnia B. Geizhalsa, Kraków-Podgórze.

דיזע בראָשור איז דאָס ערשטע מאָל ארויס אין אמעריקא. אין יאָהר 1900 איז זי ערשיענען עמוואָס אומגעענדערט ארויסגעגעבען פון „בונד“. אין יאָהר 1910 איז זי ערשיענען אין פערלאַג פון „סאָציאַל־דעמאָקראַט“ און איצט ערשיינט זי אין דעם זעלבען פערלאַג מיט קליינע אומענדערונגען, צוגעפּאַסט צו די היינטיגע פערהעלטענישען.

פטר'ן דעם חמ'ץ.

מען קומט א היים פון דער ארבייט ביי נאכט. מען צינדט אן א שטיקעל ליכט מען זוכט אויפ'ן טיש, אין אייזועלע און אונטער'ן אייזועלע, אויף די פאליצעס און אונטער די פאליצעס און אין אלע ווינקעלעך. אפשר האט זיך ערגיץ וואו פערוואלגערט א שטיקעל חמ'ץ... צו פע־טרייבען דעם הונגער. געפינט מען נישט — נעמט מען די פוסטע צוקאפענס און מען לעגט זיך שלאפען. געפינט מען צופעליג יא דאן זאגט מען „כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי" און מען עסט דאס אויף מיט איין אטעם ווי די עשרת בני המן. אז עס בלייבט נישט איבער א פ'ץ און דאן זאגט מען:

הא לחמא עניא. אט אזוי עסט מען און אזוי ווערט מען פערשווארצט אויף דער וועלט. דעם גאנצען טאג האר'ע־וועט מען און, אז מען קומט ביי נאכט א היים איז נישטא וואס איבערצובייסען. דאס ווייב שלאפט. די קינדער שלאפען! האבען זיי שוין געגעסען? ווער ווייסט? געפינט מען עפיס אין אייזועלע — איז דאס עסען קאלט און איבערגעשטאנען — נור א בויך־וועהטאג. אך־אך! השתא הכא. איאמער האלט דאס אזוי ווייט, לשנה הבאה — ווייסט דער טייוועל ווי אזוי עס וועט זיין...

די פיער קשיות.

טאטע איך וועל דיך פרעגען פיער קשיות. די ערשטע קשיא איז:

מה נשתנה, מיט וואס זענען מיר ערגער פון שמואל דעם פאבריקאנט, פון מאיר דעם באנקיר, פון זרח דעם טלות, פון שבתי דעם פאטקארזש, פון די מאדרים דעם רב?

זיי טהון נאָר נישט אָן האָבען צו עסען און צו טרינקען.
פּײ בײ טאָג, סײ בײ נאַכט. כאָטש הונדערט מאָל און מיר
האָרעווען מיט אַלע אונזערע כחות דעם גאַנצען טאָג און בײ
נאַכט האָבען מיר נישט צו עסען, אפילו איין מאָל אויך נישט?
די צווייטע קשיא איז: זיי האָבען גרויסע פּאַלאַצען,
אויסגעפּוצט און איינגעריכטעט מיט אַלע ווינאָרעס פּיעל
שעהנע צימערן שטעהען נאָר בײ זיי לײדיג. און מיר ליגען
צוזאַמענגעשטיקט אין אַ לאָך און מען וויל אונז פֿון דאָרטען
אויך אַרויסוואַרפֿען?
די דריטע קשיא איז: זיי טהון נאָר נישט און טראָגען
די פֿײערסטע קליידער און מיר האָרעווען ווי אָקסען און האָבען
נישט אַ העמד אויפ'ן לייב?
די פֿירטע קשיא איז: זיי עסען אָב אַ גוטען מיטאָג,
טרינקען אַ גוט גלאָז וויין און לעגען זיך שלאָפֿען אין אַ
ווייכען וואַרימען בעט, און מיר זענען „כלנו מסבין" — מיר
שפּאַרען זיך נור צו אין אַ ווינקעלע אויף אַ זאַק פֿון שטרוי.
כדי מיר זאָלען באַלד ווידער אויפשטעהן צו דער אַרבייט.
טאַטע ענטפֿער'זשע מיר אַ תירוץ אויף אַלע פֿיר קשיות!
נדער טאַטע פֿערטראַכט זיך אַ ווײלע, קראַצט זיך אין קאָפּ
דערנאָך ענטפֿערט ער:

דער תירוץ, מיין קינד, איז אַזוי:

עבדים היינו לפרעה במצרים, קנעכט, שקלאַפֿען
זענען מיר געווען בײ פּרעה'ן אין מצרים, און האָבען געקנע־
טען ליים, געבּרענט ציגעל, געבויעט שטעדט, און געהאָרעוועט
ווי אָקסען. דעמולט אָבער האָבען מיר געגלויבט אָן אַ גאָט,
וואָס האָט מיטלייד מיט די אומגליקליכע און געקנעכטעטע
און וועט אונז דורך זיין דיענער משה אַרויספֿיהרען פֿון פּרעה'ס
קנעכטשאַפֿט; היינט אָבער, זעהען מיר ווי גאָטס־דיענער, די
רבנים און כלי קודש האַלטען מיט די רייכע בלוטזויגער און

אינטערדריקער, פערטיידינען זייער „ארדנונג" פון אויסבייטונג און אונטערדריקונג. היינט דערוועקט זיך אין אונז דאס בעוואוסטזיין, דאס מיר האבען נישט אויף וועמען צו האפען ווי נאר אויף זיך אליין. מיט אונזער אייגענעם כח ארגאניזירט און צוזאמענגעשלאסען מיט אלע אונטערדריקטע און עקספלאטירטע, דורך אונערמידליכען און ריקזיכטלאזען קאמף וועלען מיר זיך בעפרייען און ברענגען די גאולה פאר דער ליידענדער, בלוטענדער מענשהייט. מיר דארפען זיך איצט דערמאנען מיט ליעבע און זעהנזוכט איבער דער פטור ווערען מצרים, דאס קנעכט־הויז, טאג אזוי נאכט דערצעהלען אונזערע קינדער און קינדס־קינדער דעם גרויסען און הייליגען געדאנק פון זעלבסט־בעפרייאונג און וואס מעהר ווער דערצעהלט — דער איז גע־לויבט.

מעשה בר׳ שמואל דעם פאבריקאנט, ברבי מאיר דעם באנקיר, ברבי זרח דעם מלוה ברבי טאדרים דעם רב. ווי דיזע אלע שעהנע מענשעלעך זיצען זיך צוזאמען, טרינקען זיך א גלעזעלע גוטען וויין און קלערען זיך ארום „יציאת מצרים". די מעשה אבער מיט'ן פראסטען פשט געפעלט זיי נאר נישט. סטייטש! — זאגען זיי — קנעכט מאכען א בונט און בעפרייען זיך! וואס איז דאס פאר א יושר גלאט סתם בונטעווען זיך! וואו וועלען מיר דען אין דער וועלט אהין קומען? ניין, דער פראסטער פשט טויג דא פאר אונז נאר נישט. מיר מוזען זוכען אן אנדער דרש. מיר מוזען זיי קיין צייט נישט געבען דיזען פראסטען פשט צו פערשטעהן. דערנסטמאל שטעלט זיך אוועק ר׳ שמואל און דרשנ'ט: „כל ימי חייך הלילות. דיין גאנצעס לעבען זאל נור זיין ביי נאכט. ביי טאג אבער זאלסטו זיין מיינער. מיין קנעכט. מיין שקלאף זאלסט ביי מיר ארבייטען אין פאבריק און פערשווארצט ווערען. ר׳ טאדרים דער רב שטעלט זיך אנידער. פערגלאצט

די אוינען צום הימעל און זאָגט: „כל ימי חיך — להביא לימות המשיח" אַרבייט נאַרעלע, האָרעווע, ווער פֿערשוואַרצט; דערפֿאַר, אַז משיח וועט קומען, וועט דיר זיין גוט. דו וועסט האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן; אָבער „וחכמים אומרים", די אמת'ע קלוגע־מענשען קומען און זאָגען: „ימי חיך — העולם הזה", דיין לעבען איז נור אויף דיזער וועלט, און כל זמן דו לעבסט — זאָלסט דו פֿון איהר און פֿון לעבען געניסען און ויסען, אַז עס איז פֿריי. „למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" — דו זאָלסט געדענקען, אַז דו מוזט זיך בעפֿרייען פֿון קנעכטשאַפֿט און דאַרפֿסט לעבען אַ מענשליכעס לעבען.

ברוך המקום, געבענשט זאָל זיין דער אָרט און געבענשט זאָל זיין די צייט, וואָס האָבען אונז געגעבען אָט דיזע קלוגע און וואָהרע מענשען, וועלכע עפֿענען אויף אונזערע אויגען. „כנגד ארבעה בנים דברה תורה", עס האַנדעלט זיך אום פֿיער סאָרטען מענשען, אום פֿיער קלאַסען: „אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול".

חכם מה הוא אומר, וואָס זאָגט דער חכם? דער אכם פֿרעגט: „מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם?" וואָס זענען דאָס עפּיס פֿאַר געזעצען, וואָס גאָט האָט אייך געגעבען? ווי? קען דען אַ גאָט געבען אַזעלכע געזעצען, אַז די גאַנצע מענשהייט זאָל אַרויסגעשלעפּט ווערען האָרעווענדיג און קוים האָבען מיט וואָס די נשמה צו דערהאַלטען, און אַ קליינער טייל זאָל פֿון זיי אַלעס אָװעקנעמען, און פֿערשווענדען און אויסברענגען און לעבען אין אַ ים פֿון פֿערגניגען?

רשע מה הוא אומר, דער רשע, דער פּאַראַזיט זאָגט: „מה העבודה הזאת לכם", וואָס איז פֿאַר אייך די אַרבייט, פֿאַר וואָס זאָלט איהר טאַקי נישט אַרבייטען? אַ מענש מוז

דאָך אַרבייטען. אַ מענש איז דאָך בעשאַפען צום אַרבייטען! אַרבייט מאַכט דאָס לעבען זיס! אַרבייט. אַרבייט קינדערלעך! „לכם ולא לו". נור אונז הייסט ער אַרבייטען און פערשוויצט ווערען. נור אונז. און ער אַליין שטעקט אַ פינגער אין קאַל־טען וואַסער נישט אַריין און לעבט פון אונזערע פראַצע! און ווייל ער נעמט זיך אַרויס פון כלל. איז ער אַ „כופר בעיקר". ער לייקענט אָב די פונדאַמענטאַלע וואַרהייט אַז אַלע מענשען זענען גלייך געבאָרען, און גלויבט נישט אין די בע־פרייאונג פון דער מענשהייט: דעריבער האָבען מיר מיט איהם נישט וואָס צו מאַכען. „ואף אתה הקהה את שניו". איהם זאָלסטו נור אויסזעצען די צייהן און זאָגען: געדענק, דאָס מיר האָבען זיך שוין אַ מאָל בעפרייט פון דעם שקלאַפען־הויז פון מצרים, און מיר וועלען זיך נאָך פון דעם היינטיגען יאָך אויך געווים בעפרייען: — מיר און נישט ער, דען דיזע שקלאַפען-זעעלע איז אונזער אמת'ער פיינד; ער וויל נישט די ערלעזונג און וועט מוזען אונטערגעהן.

תם מה הוא אומר, דער פראָסטער איינפעלטיגער מענש פרעגט: „מה זאת?" וואָס געהט דאָ פאָר צווישען אייך? איבער וואָס קריגט איהר זיך? וועגען וואָס שטרייט איהר? וואָרום זאָלט איהר נישט אָבמאַכען אייער עסק אין גוטען־מיהט? „ואמרת אליו", איהם זאָלסטו ענטפערען: „בחזק יד". נור דורך געוואַלט זענען מיר בעפרייט געוואָרען פון מצרים, און נור דורך געוואַלט וועלען מיר זיך אויך איצטער בעפרייען.

ושאינו יודע לשאול את פתח לו, ווען איינער ווייסט גאָר נישט וואָס צו פרעגען, איהם זאָלסטו בקיצור דער־צעהלען די גאַנצע געשיכטע פון אונזער אַמאָליגע און היינטיגע קנעכטשאַפט און זאָלסט איהם אַזוי זאָגען:

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו. שוין פון פריה אן האבען אונזערע עלטערן געארבייט פאר פרעמדע, פאר פריצים, גבירים, רבנים און אנדערע כלי־קודש. אבער דאס איז שוין געווען אויף א העכערע ענטוויקלונגס־שטופע. נאך פריהער זענען זיי נאר געווען ווילדע, פלעגען זיך ארומשלעפען סטאדעס־ווייז, אונבעהילפליך, אהן א שום געוועהר. גאנץ אבהענגיג פון זייער וואוינארט אקוראט ווי ווילדע חיות און גע־יאגט פון ביטערן הונגער פלעגען זיי זיך שטענדיג הרג'ענען איין סטאדע מיט דער אנדערער פאר יעדעם ביסעל שפייז. דערביי פלעגען שטארקערע די שוואכערע גאר פשוט אויפפרעסען. מיט דער צייט אבער, אז מען האט אויסגעפונען פער־שיעדענע ווערקציינגען און געוועהר, איז מען געווארען א ביסעל אונאבהענגיגער פון וואוין־ארט. ווייל מ'האט שוין געקאנט מאכען פארראטען פון שפייז און מען האט שוין נישט בעדארפט יעדע מינוט דאנה'ען פאר דעם מארגעדיגען טאג. מלחמה צו האלטען און הרג'ענען זיך האט מען אפילו דאמאלס אויך נישט אויפגעהערט, אבער עס איז שוין געווען א געוויסער אונ־טערשיעד צווישען פריהער און איצט. פריהער האבען די גע־פאנגענע נישט געקענט ברענגען קיין שום נוצען, ווייל יעדער־האט מיט די גרעסטע מיה זיך קוים אליין געקאנט דערהאל־טען, זיי האבען געטוינט פאר די בעזיגער אויף כפרות, א חוץ וואס מען האט זיי געקאנט אויפעסען אין די בעזיגער האבען טאקי נישט געמאכט קיין שהיות און האבען די געפאנגענע טאקי אויפגעפרעסען, איצט אבער, א דאנק דעם, וואס יעדער איז געווארען אין שטאנד מיט הילפע פון די ווערקציינגען און געוועהר נישט נור זיך אליין צו דערהאלטען, נאר אפילו מאכען פארראטען, איז פאר די בעזיגער געווען פיעל מעהר פארטיילהאפט אנשטאט די געפאנגענע אויפצופרעסען, זיי בעסער מאכען פאר קנעכט וועלכע מוזען זייערע הערען אלץ אוועקגעבען, וואס זיי הארעווען אויס.

עס איז אזו ענטשטאַנען די שקלאַפֿעריי, אָבער ביי דער פֿערשקלאַפֿונג פֿון נור געפֿאַנגענע איז דאָס נישט געבליבען. א דאַנק דער ווירטשאַפֿטליכער ענטוויקלונג האָבען א קליינער טהייל מענשען, וועלכע עס זענען פֿעהיגער געווען צו פֿיהרען מלחמה, זיך געשטעלט בראש. ביסלעכווייז אַריינגעכאַפּט די מאַכט אין זייערע הענד און אונטעריאָכט אַלע איבריגע מענשען, אַלע שקלאַפֿערייען, אַלע אונטערדריקונגען וואָס זענען געווען פֿון דאַמאָלס אָן, אויף דער גאַנצער וועלט ביי אַלע פֿעלקער, שטאַמען נור פֿון די עקאָנאָמישע פֿערהעלטניסע; אָבער א דאַנק די זעלבע עקאָנאָמישע פֿערהעלטניסע ציהט זיך אויך פֿון דער צייט אָן דורך די גאַנצע געשיכטע טויזענדע יאָהרען אונאויפֿהערליכע מלחמה צווישען אונטערדריקער און אונטערדריקטע, צווישען די שקלאַפֿען און די הערשער. די שקלאַפֿען פֿלעגען אפילו תמיד מנצח זיין, אָבער דאָס שרעקליכע אונגעהויער — די שקלאַפֿעריי פֿלעגט יעדעס מאָל נור אָן־געהמען אַנאַנדער געשטאַלט. א ביסעל א בעסערע ווי פֿריהער, אָבער אין עצם איז זי געבליבען די זעלבע חיה. אַזוי האָט זיך די מענשען־פֿרעסעריי אומגעוואַנדעלט אין שקלאַפֿעריי. האָט אין פֿערלויף פֿון יאָהר־טויזענדער אָנגענומען אַליין נייע און נייע געשטאַלטען, ביז עס האָט זיך אַרויסגעבילדעט די היינטיגע, די קאַפּיטאַליסטישע קנעכטשאַפֿט, וואו עס שיינט אַז יעדער מענש קאָן האַנדלען פֿריי. איז אָבער אין אמת'ן א שקלאַף, אַן עבד, אפשר נאָך מעהר ווי אַ מאָל.

צא ולמד, נעם און בעטראַכט, וואָס האָבען געוואָלט די פֿערצייטיגע הערען פֿון זייערע קנעכט? זיי זאָלען פֿאַר זיי אַרבייטען און מאַכען אַלין, וואָס זיי ברויכען. ווען אָבער אַ מענש אַרבייט מוז ער עסען; נו, פֿערשטעהט זיך, אַז זיי פֿלעגען האָבען וואָס צו עסען; אָבער וואָס זיי פֿלעגען אויס־אַרבייטען מעהר ווי זיי האָבען געהאַט נייטיג — פֿלעגען די

הערען צונעמען און פּלענען זיך לעבען א נוטען טאָג פון זייער (די קנעכטס) ביטערע פּראַצע. די הערען פּלענען זאָרגען, אַז די שקלאַפען זאָלען נישט אויסשטאַרבען פון הונגער און פון קעלט, וואָרום ווען א ש'לאַף שטאַרבט, האָט זיין הער היזק, פּרעה האָט גיזר געווען מעהר נישט ווי אויף זכרים. ווי איז אָבער איצטער? די גזירה איז אַציגד אויף אונז אַלעמען, אויף אונז אַרבייטער וואָס מוזען פּעקויפען זיך זעלבסט, אונזערע פרויען, אונזערע קינדער פאַר א הונגער לוין צו די מייסטערס און ראַן איז אונזער לאַגע נאָך אונבע־שטימטער און אונזיכערער אַלס די לאַגע פונדי פערצייטיגע שקלאַפען. מיר קאָנען נור דאַן שטילען אונזער הונגער, ווען די רייכע דינגען אונז צו אַרבייטען פאַר זיי, ענדיגט זיך אָבער ביי זיי די אַרבייט דאַן קימערן זיי זיך וועגען אונז נישט מעהר; פון זייערטוועגען מעגען מיר אַלע קרעפּירען פון הונגער — וואָס זיי האָבען נעדאַרפט, האָבען מיר זיי געמאַכט. מיר האָבען געבויט הייזער און מיר ליגען אויף דער גאַס, מיר האָבען שפּייזען געשאַפט און צונעגרייט און מיר זענען הונגעריג, מיר האָבען קליידער פערפערטיגט און מיר זענען „ערום ועריה״, אַרומגעריסען און אַרומגעשליסען נאַקעט און באָרוועס.

וירעו אותנו. אינזערע היינטיגע הערען האָבען אונז בעהאַנדעלט און בעהאַנדלען אונז אונטער דער מאַסקע פון גלייכהייט און פרייהייט וועלכע די „חיה רעה״. די שקלאַפערייי האָט לפנים אָנגענומען פיעל ערגער אַלס די פערצייטיגע הערען. והיה כי תקראנה מלחמה, קומט פאָר א מלחמה, שיקט מען אונז גע'הרג'עט צו ווערען; בעדאַרף מען האָבען געלד, זענען דערויף געמאַכט „ישרי מסים״ וואָס רייסען פון אונז ציגזען, טאַקסעס, שטייערן, קהל־געלד: ברויכען אונזערע הערען פעסטונגען, מאַגאַזינען, פּאַלאַצען — מיר בויען די ערי

סכנות. ויתנו עלינו עבודה קשה. אך די עבודה קשה, די עבודה קשה! האָבען מיר דען נאָך אַ טראָפּען בלוט וואָס זאָל נישט זיין פאַרגאָסען, נאָך אַ גליעד, וואָס זאָל נישט זיין אָבגעשוואַכט און אָבגעטעמפּט פון דיזער שווערער לייב־און־זעעלעטויטענדער אומנאַטירליכער צוואַנגס־ארבייט?;

ונצעק אל ה׳, ביז אהער האָבען מיר געשריגען צו גאָט. איז אונז אָבער דערפון בעסער געוואָרען? איז אונזער אומגליק לייכטער געוואָרען? מיר שרייען נור, מיר זיפצען פון דער ארבייט. האָט ווער דערהערט אונזער שטימע? האָט איינער דערזעהען, „את עניינו ואת עמלנו ואת להצנו״? — דאָס ווייסט יעדער פון אונז פּשוט. דאָס קוועהלען זיך פאַר דעם שטיקעל חיונה. „ואת עמלנו״ דאָס זענען די קינדער — זאָגט דער פשט — אונזערע אָרימע אומגליקליכע קינדער; זיי האָבען נאָך אויף דער וועלט קיין גליקליכע שעה נישט גענאָסען און מיר זעהען זיי שוין אלס שקלאַפען פון דער פריהער יוגענד! ואת להצנו — זה הדחק, די שרעקליכע אונערטרעגליכע אונטערדריקונג. און ווייל קיינער העלפט אונז נישט און קיינער העלפט אונז נישט, דאַרפען מיר זיך אויף קיינעם נישט פערלאָזען. מיר וועלען נישט געהאָלפען ווערען „לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף״. אונזער בעפרייאונג איז אין אונז אליין. מיר וועלען זיך אליין העלפען — ולא השליח. מיר אליין — ולא אחר!

ביד חזקה, — מיט אַ שטאַרקער האַנד — כמה שנאמר, ווי עס שטעהט געשריבען ביי אונזערען דיכטער:

„ווען דיין שטאַרקער אָרעם וויל
שטעהען אַלע רעדער שטיל״

ובזרוע נטויה, — מיט אַן אויסגעשטרעקטען אָרעם כמה שנאמר, ווי אונזערע העלדישע קעמפער האָבען אונז צוגערופען:

„האַלט הויך מיט אויסגעשטרעקטע הענט אונזער רויטע פאָהן פון סאָציאַליזם"!

ובמורא גדול — א מורא טהוט אָנפאַלען אויף די קאַפּיטאַליסטען, אז זיי דער זעהען, ווי די אַרבייטער אָרגאַניזיער זיך צום קאַמף פאַר זייער בעפרייאונג.

ובאותות זה המטה — אַרבייטער נעמט דעם שטעקען!

ובמופתים — זה הדם!... דאָס אונשולדיגע בלוט פון טויזענדער אַרבייטער, וואָס ווערען צוקוועטשט דורך די מאַשינען, דערהרג'עט ביי דער אַרבייט, אויסגעמאָרדט אין 4 מיט א האַלב־יעהריגען וועלט־קריעג, פאַר די אינטערעסען פון קאַפּיטאַל און אימפּעריאַליזם — שרייט צו די אַרבייטער: נעמט נקמה!

דם ואש ותמרות עשן!

הער־נאָט־טייפעל־קרייץ־מיליאָנען־האָגעל־דונער־וועטער!
מיר מהען דאָך א מאָל בעפרייט ווערען!

און ווען מיר ווילען דאָס האָבען געטהון, ווילען מיר אָנפאַנגען צו פיהלען, אז מיר זענען אויך מענשען, און מיר ווילען לעבען און אַרבייטען ווי פרייע מענשען, דער מענשליכער פערשטאַנד וועט אימער גובר זיין די נידריגע, טהירישע תאוות און מיר ווילען זינגען א נייעס, א פרעהליכעס ליעד. און די קאַפּיטאַליסטישע „היה רעה" ווילען מיר ברענגען פאַר א קרבן לכפר על כל עונותינו.

רצח,	משא	ומרור.
מאָרד	ליידען	און ביטערניש.

רצח, שהיו אבותינו אוכלים איש את רעהו. די הגדה וויל זאָגען, אז וואָס אונזערע אבות אבותינו האָבען פון אייביג אָן געגעסען איינער דעם אַנדערען האָבען ביטער געקעמפט און זיך געריסען צוליעב חיזנה, צוליעב פאַלשע דעותי צוליעב פוסטע זאַכען, און האָבען געמאָרדעט און פערנאָמען

בלוט יתום־וויז, טהען מיר אויך טהון, און די וועלט וועט נישט אנדערש ווערען: פאר־צייטען זענען געווען די וויניגע די הערשער איבער די פיעלע. איין דעספאט האט געהאלטען פעלקער אונטער זיינע פיס, און אזוי וועט עס אימער בלייבען. ויקוד העם וישתחוו. דאס פאלק וועט זיך אימער בייגען אין דרייען און בוקען.

משא, זו שאנו אוכלים איש את רעהו, און דעריבער, זאגט ער, מוז דאס פאלק איצטער אויך לײדען, ווען מיר עסען אייגער דעם אנדערן, ווייל אנדערש קאן דאס נישט זיין, שנאמר, ווייל אזוי איז עס געזאגט, אז ווען מען רייסט נישט און ווען מען ציפט נישט האט מען נישט, ולא יכלו להתמהמה, און מען טאר נישט מאכען צופיעל שהיות, וגם צדה לא עשו להם, אז נישט האט מען נישט וואס צו עסען.

מרור זה שאנו אוכלים — על שום מה? און דאס ביטערנים וואס מיר נעמען־איין איידער מיר ווערען אויפגער־פרעסען. ווייסט איהר צוליעב וואס דאס איז? צוליעב דעם וואס מיר מוזען דורכפיהרען איבערמענשליכע ארבייט. את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך, אלע ארביים, וואס דאס פאלק מאכט איז אליך איבערמענשליך, צו פיעל אויף א מאל, און אזא ארבייט שוואכט־אב דעם קערפער מיט דעם גייסט צוזאמען.

בכל דור ודור אין יעדען דור זענען געווען קלוגע און עהרליכע מענשען, וואס האבען דאס אלעס געזעהען און פערשטאנען, און האבען דעריקלעהרט, אז חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא. יעדער מענש מוז זיך אליין בעטראכטען דאס ער איז „ער", דאס ער איז א פערזאן, א מענש ווי יעדער אנדערער, מיט אלע רעכטע אויף די גענוסען פון לעבען ווי יעדער אנדערער. און איז געבוירען פון דער נאטור פריי צו לעבען און צו געניסען, און די פרייהייט טאר קיינער

פֿון איהם נישט אוועקריי׳בען, וואָס א דור ווייטער, ווערט דער דאָזיגער הייליגער געדאַנק (געלויבט איז ער) אַלץ שטאַרקער און ברייטער. און מיר האָפֿען איצטער, אַז ער, וועט אונז פֿיהרען לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו, אַז ער וועט אונז לערנען איינאָרדענען די וועלט, וועלכע ער האָט שוין אונזערע עלטערן פֿאַרנעשפּיגעלט. ער וועט אונז ערלעזען און מיר וועלען איינפֿיהרען א געזעלשאַפֿליכע אָרדנונג פֿון אמת׳ן גליק און פֿרייהײט פֿאַר אַלע אַרבייטענדע מענשען.

(דעק צו די „משא״ מיט די „מרור״ ווען דו טראַכסט פֿון דער צוקונפֿט און זאָג):

לפיכך אנחנו חיבים, דעריבער זענען מיר מחויב צו בעשפּרעכען, צו דערקלעהרען, צו פֿערברייטען דעם גרויסען מענשליכען געדאַנק פֿון פֿרייהייט און פֿון גלייכהייט, און פֿון דעם אַלגעמיינעם רעכט צו לעבען און צו געניסען, ווייל נור ער אַליין איז אימשטאַנד אונז אַרויסצוציהען מעבדות לחרות פֿון שקלאַפֿעריי צו פֿרייהייט, מיגון לשמחה, פֿון טרויער צו פֿרייד, ומאבל ליום־טוב, פֿון יאָמער צו גוטע טעג ומאפילה לאור גדול, פֿון פינסטערניש צו א גרויסען ליכט, ומשעבוד לגאולה, פֿון אונטערוואָרפֿענהייט צו זעלבסטשטענדינקייט, ונאמר לפניו שירה הדשה, און מיר וועלען איהם זינגען א נייעס ליעד, איין הערליכעס ליעד — הללוהו!

הללוהו! — לויבט איהם, איהר ערליכע לייט, פֿערעהרט זיין נאָמען — „פֿרייהייט״! דער נאָמען זאָל געבענטשט זיין פֿון איצט ביז אין אייביגקייט! פֿון מזרח ביז מערב זאָל געריהמט ווערען דער נאָמען „פֿרייהייט!״ איבער אַלע פֿעלקער האָט זי זיך אויפֿגעהויבען, ביז צום הימעל האָט זי דערגרייכט. זי האָט דערגרייכט דעם הימעל און צוטריבען די געטער, האָט זיך אַראָבגעלאָזט אויף דער ערד און צעבראָכען די קייטען! זי הויבט אויף דעם עלענדען פֿון שטויב, דעם אָרימען פֿון

שמוץ רייסט זי אַרויס! און שטעלט זיי גלייך מיט די איידעלע מיט די ערשטע פֿון דער נאַציאָן, די הויז־פֿרוי, די מוטער, די שקלאַפֿין, זעצט זי גלייך מיט די זיהן. זי נעניסט מענשליך גליק און פֿרעהט זיך — הללוהו!

בצאת העם ממצרים ווען א פֿאָלק באַפּט זיך אַרויס פֿון דער ענגשאַפֿט און קעמפֿט פֿאַר זיין בעפֿרייאונג, ווען זיין רעכט איז זיין הייליגטום, און איין מענשליכעס בעוואוסטזיין בעהערשט איהם, דאַן ברויזט עס אויף זוי דער ים בערג שפּרינגען פֿאַר אימה. וואַלען ווערען איינגעזונקען. וואָס ברויזט דו דען ים? וואָס צעניעסט איהר זיך ווילדע טייכען? וואָס שפּרינגט איהר בערג און וואָרום פֿערזינקט איהר שטאַרקע וואַלען? פֿאַר דעם העכשער פֿון דער וועלט, פֿאַר די שטאַרקע מאַכט פֿון פֿאָלק. וואָס ווירקט און שאַפֿט און צויבערט און בויעט פּאַלאַצען פֿון שטיינער און, פֿון דער ערד ציהט עס ברויט!

ברוך אתה, געלויבט ביזטו, הייליגער רעיון, וועלכער האָט קיינמאָל נישט אויפֿגעהערט צו וועקען דעם מענשען, ער זאָל זיך אויפֿכאַפּען און אַראָבוואַרפֿען פֿון זיך די קייטען פֿון שאַנד, פֿון ליידען און ערנידרינונג און וועלכער וועט אונז ענדליך ברענגען למועדים ולרגלים הבאים לקראתנו לשלום, צו גוטע און פֿרעהליכע צייטען, און מיר וועלען איהם דאַנקען על גאולתנו ועל פדות נפשנו, פֿאַר אונזערע קערפּערליכע און גייסטיגע ערלעזונג. ברוך אתה, געלויבט ביזטו סאָציאַליזם, ערלעזער פֿון דער מענשהייט!

שפוך חמתך גיעס אַראָב דיין וואָרימקייט אויף די פֿעלקער, וואָס קענען דיך נאָך נישט און אויף די נאַציאָנען, וואָס האָבען דיין נאָמען נישט גערופֿען. זיי פֿרעסען זיך איינער דעם אַנדערען און פֿערוויסטען זיך אַליין. גיעס אַראָב

אויף זיי דיין ליכט, און דיין שטראַהל זאָל זיי ער־רייכען, פערטרייב די פינסטערניס און „פערניכטע די קנעכט־שאַפט!

לא לנו, לא לנו, נישט פאַר אונז זענען אזעלכע געדאַנקען! אזוי זאָגט א געוויסער קלאַס: מיר האָבען א גאָט אין הימעל און ער טהוט וואָס ער וויל. ער ריכטעט איין די וועלט, און נאָך זיין איינריכטונג מוזען מיר לעבען. עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם, זייערע געצען זענען אָבער גאָלד און זילבער, געשאַפען פון מענשליכע הענד. דיזע לייט האָבען אויגען און זעהען נישט, ווי דער אַלטער ווערט אונטערגעבראַ־כען אונטער זייערע אָבגעטער, זיי האָבען אויערן און הערען נישט, ווי דער שטורם בלאָזט. האָבען מוחות און בעגרייפען נישט. דאָס די נעמער מוזען פאַלען, ווי אַלע פריהערינע גע־מאַכטע נעמער, און צוזאַמען מיט זיי וועלען אויך פאַלען אַלע, וואָס פערטרויען אויף זיי — אַלע, פאַר וועמען גאָלד און מיליטאַריזם איז די איינציגע הילף און שוץ.

מן המצר — פון דער ענגשאַפט, פון דער אונטער־דריקונג הויבען זיך פעלקער אויף, זיי קעמפען און ווערען פריי, זענען זיי נור איינציג, דאַן האָבען זיי קיין מורא נישט. וואָס קאָן זיי ווער טהון? ווען זיי העלפען זיך אליין דאַן צימערן דעספאָטען! עס איז בעסער צו פערלאָזען זיך אויף זיך אליין, אלס צו פערלאָזען זיך אויף דעמאַגאָגען. עס איז בעסער צו שטיצען זיך אליין, אלס צו פערלאָזען זיך אויף אַריסטאָקראַטען. דאָס לערנען יעצט די פעלקער און זיי קעמפען פאַר פרייהייט. זייער שוץ און זייער פעסטונג, זייער מעכטיגער אָרעם איז הויך געהויבען, דער אָרעם פון פעלקער טהוט וואונדער. מיר ווילען נישט שטאַרבען. מיר ווילען לעבען און געניסען פון אונזער ארבייט! עפענט אונז שנעל די טויערן פון גליק, לאָמיר אויך דאָרט פערוויילען! מיר זענען גענוג גע־פייניגט געוואָרען, עס מוז ענדליך אויך קומען די רעטונג!

ארבייטער, אויפגעוואכט! ארבייטער, אויפגעוואכט!
פראלעטאריער, פארווערטס! פראלעטאריער, פארווערטס!

ברוך הבא. ווילקאמען זייט יעדערער, אין נאמען פון דער בעפרייאונג, ווער עס גיט א האנד צו דער גוטער זאך.

נעהט מיט דעם פארטשריט. ער איז גוט!
זיין ווירקונג דוי׳ערט אייביג.
ער בעוויזט נאר זעלטענע וואונדער
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
ער ברענגט ליכט אין דער פינסטערניש
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
ער צעברעכט די אייזערנע גראטעס
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
ער צעשמעטערט די דעספאטען
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
און בעפרייט פון זיי די לענדער
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
און פערטיילט דאס לאנד צו פעלקער
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
צו פעלקער וואס האבען לאנג געליטען
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
און גיט נאהרונג צו אלעמען גלייך —
זיין ווירקונג דויערט אייביג.
ליובט דעם ערלעזער, דעם פארטשריט.
זיין ווירקונג דויערט אייביג.

נשמת כל חי ורוח כל בשר. דו ביזט די זעעלע פון אלעם וואס לעבט, דער הויך פון אלע לייבער! דורך דיר האלט זיך אלעס אין שטענדיגער ענטוויקלונג, אין פארטוועהרענדער ענדערונג, אין אייביגען גאנג אויף דעם וועג צו דער

פֿאָלקאָמענהייט. דו האָסט קיין אָנפֿאַנג און האָסט קיין ענדע,
דו בעהערשסט די נאַטור, די וועלט געהט נאָך דיינע געזעצען,
אַלע ברואים געהען פֿאָרוועדטס נאָך דיר! דו ביסט אימער דאָ
און הערסט קיין מאָל נישט אויף! דו וועקסט אויף פֿון שלאָף
טוידטע אַטאָמען, שטעלסט זיי צוזאַמען צו לעבעדיגע מאַשינען,
דו לאָזט זיי וואַקסען און געדייהען, און נאָכהער זיך ווידער
אויפֿלעזען צו אונזיכטבאַרע אַטאָמען אין דעם וועלט־אַל!
ווען אונזער מויל זאָל האָבען אַזוי פֿיעל רייד, ווי דער גרויסער
ים וואַסער, און אונזער צונג ווערטער, ווי דער ים כוואַליעס
און ווען אונזערע אויגען זאָלען אַלעס בעזעהען ווי די זון און
די לבנה, וואָלטען מיר אויך נישט בעוויזען אויסצורעכענען איין
מיליאָן־טייל פֿון די אַלע פֿערשיעדענע פֿאָרמען פֿון ענדערונג
און ענטוויקלונג, וועלכע דו אַלמעכטיגער פֿאָרטשריט, ברענגסט
הערפֿאָר! דאָס זאָגען אַלע גלידער אין אונזער קערפּער, דאָס
זאָגט די פֿערנונפֿט פֿון אונזער מוח, און די צונג ביי אונז אין
מויל, און דו ביזט עס, גרויסער פֿאָרטשריט, וועלכער האָט דעם
מענשען אַרויפֿגעפֿיהרט אויף דעם ריכטיגען געדאַנק, דאָס די
מענשהייט דאַרף זיך נישט געגענזייטיג בעקעמפֿען און פֿער־
צעהרען, זאָנדערען מיט פֿעראייניגטע קרעפֿטען זוכען איהר
גליק אין די רייכע אוצרות פֿון דער נאַטור. מציל עני מחזק
ממנו, ועני ואביון מגוזלו. דו רעטעסט דעם שוואַכען פֿון די
קלאָהען פֿון דעם שטאַרקען און דעם פּראָלעטאַריאַט פֿון קאַפּי־
טאַל, וועלכער בעראַבעוועט איהם!

ובכן ויהי בחשכת לילה

(די רעוואָלוציאָנערע ווירקונג האָט נישט אויפֿגעהערט אין דער
פֿינסטערער נאַכט).

אַז רוב נסים הפלאות בלילה, פֿיעל וואונדער האָסטו
בעוויזען, גרויסער פֿאָרטשריט. דורך די פֿינסטערע נעכט, דורך

די נאַכט פון תוהו־ובוהו האָסטו אַרויסגעצויבערט אַ וועלט. דורך די נאַכט, וועלכע האָט געהערשט אין קאָפּ פון דעם אור־מענשען האָסטו אַרויסגעצויבערט פערנונפט אין ליכט, דורך דער נאַכט פון אלטערטום האָסטו הערפאָרגעבראַכט ציוויליזאַציע און וויסענשאַפט, דורך די נעכט פון קנעכטשאַפט און פעלקער־מאָרד האָסטו הערפאָרגערופען די רעטערין, די רעוואָלוציע! קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, עס נעהנטערט זיך איצטער אַ טאָג, אַ שרעקליכער טאָג, אין וועלכען טאָג מיט נאַכט וועלען קעמפען פירכטערליך, און פון דער איצטיגער קאַפּי־טאַליסטישער שקלאַפעריי וועט דער אונערמידליכער פאָרטשריט בעשאַפען די פרייהייט פון די אַרבייטענדע מאַסען!

ובכן ואמרתם שבת רצח

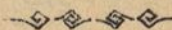
און דאַן נאָך דער סאָציאַלער רעוואָלוציע וועט מען זאָגען, צו דער נעגענזייטיגער מענשען־מאָרד האָט אויפגעהערט.

אומץ גבורותיו — זיינע הערשאַפט וועט דאָס אַרביי־טער פאָלק אויסשפּרייטען איבער אַלעם. וואָס מאַכט דאָס לעבען ווערט צו לעבען.

כי לו נאה, כי לו יאה,

ווייל פאַר איהם פּאַסט עס, איהם געהערט עס.

אדיר במלוכה, מעכטיג אין דער פערוואַלטונג פון אַלגעמיינעם וואוילשטאַנד; בחור כהלכה, געוועהלט ווי עס געהערט צו זיין, דורך דעם אַלגעמיינעם ווילען פון פאָלק, וועלען די ריכטיגע פערטרעטער פון פאָלק רעגולירען אַלע געשעפטען פון דעם פאָלק. גדודיו יאמרו לו. די גרויסע מאַסען וועלען זאָגען צו דיזער פערוואַלטונג לך כי לך, לך אף לך, לך הממשלה, כי לו נאה כי לו יאה! דעם פאָלק געהערט עס. פאַר דעם פאָלק פּאַסט עס!

אחד מי יודע.

אײנס װער װײסט? אײנס װײס איך: אײן מענשהײט איז דא אויף דער װעלט.

צװײ װער װײסט? צװײ װײס איך: אויף צװײ טײלען איז די מענשהײט געטײלט: ארים און רײך.

דרײ װער װײסט? דרײ װײס איך: קריסטליכע דרײ־אײניקײט פערפינסטערט די װעלט.

פיער װער װײסט? פיער װײס איך: קאפיטאליזם, מיליטאריזם, רעליגיע און רעגירונג פערקנעכטען דעם ארבײטער־קלאס.

פינף װער װײסט? פינף װײס איך: אלע פינף װעלט־טײלען בעהערשט דאס קאפיטאל.

זעקס װער װײסט? זעקס װײס איך: זעקס טאג אין דער װאך װערט דער ארבײטער פערשװארצט.

זיבען װער װײסט? זיבען װײס איך: זיבען טאג יום־טוב אין װאך צעהלט דער גביר.

אכט װער װײסט? אכט װײס איך: פון אכט טאג א יונגעלע לײדט שוין פון רעליגיאן.

נײן װער װײסט? נײן װײס איך: נײן מאנאט אום צו ארבײטען — דרײ מאנאט בײדן טוידט.

צעהן װער װײסט? צעהן װײס איך: פון צעהן געבאט איז געװארען א תרי״ג.

עלף װער װײסט? עלף װײס איך: עלף ברידער־הענדלער קאנען נור רבנים און בטלנים פערגלײכען מיט עלף שטערען.

צװעלף װער װײסט? צװעלף װײס איך: צװעלף לעבער איז דא אין א טויט בײנעל, און דאס איז כנגד די צװעלף שבטים.

דרײצעהן װער װײסט? דרײצעהן װײס איך: אויף דרײצעהן טויזענד כפרות טויג די קאפיטאליסטישע געזעלשאפטס־ארדנונג!

חד עבדיה — איין ארבייטער.

חד עובדיה, חד עובדיה — איין ארבייטער, דזבין — זעלכען האָט געקויפט, אבא מכטרא — מיין טאטע דער מייסטער, בתרי זוזי — פאר צוויי גלדען, חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא — און ער איז געקומען, בטלן — א ליידיג־געהער ואכל און ער האָט פערדרענגט דעם ארבייטער וועמען מיין טאטע דער מייסטער האָט געקויפט פאר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא חנוני — און איז געקומען דער קרעמער און האָט ארויסגעשטופט דעם ליידיג־געהער, וואָס האָט פערדרענגט דעם ארבייטער, וועמען מיין טאטע דער מייסטער האָט געקויפט פאר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא מלוה — און איז געקומען דער וואוכערער און האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט ארויסגעשטופט דעם ליידיג־געהער, וואָס האָט פערדרענגט דעם ארבייטער, וועמען מיין טאטע דער מייסטער האָט געקויפט פאר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא בנקירא — און איז געקומען דער באנקיר און האָט אויסגעפרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט ארויסגעשטופט דעם ליידיג־געהער, וואָס האָט פערדרענגט דעם ארבייטער, וועמען מיין טאטע דער מייסטער האָט געקויפט פאר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא בנקרוטא — און איז געקומען א באנקראָט און האָט פערניכטעט דעם באנקיר, וואָס האָט אויסגעפרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער וואָס האָט פערדרענגט דעם ארבייטער, וועמען מיין טאטע דער מייסטער האָט געקויפט פאר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא קריזיתא — און איז געקומען א קריזיס און האָט פֿערבערענט דעם באַנקראָט וואָס האָט פֿערניכטעט דעם באַנקיר, וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט פֿערדרענגט דעם ארבייטער, וועמען מיין טאַטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא הריוולוציא הגדולה — און איז געקומען די סאָציאַלע רעוואָלוציע און האָט געקוילעט דעם קריזיס, וואָס האָט פֿערברענט דעם באַנקראָט, וואָס האָט פֿערניכטעט דעם באַנקיר, וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט פֿערדרענגט דעם ארבייטער, וועמען מיין טאַטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא הסאָציאַליזם ברוך הוא — און איז געקומען דער סאָציאַליזם — געבענשט זאָל ער זיין — און האָט געמאַכט א סוף צו דער רעוואָלוציע, וואָס האָט געקוילעט דעם קריזיס, וואָס פֿערברענט דעם באַנק־אָט, וואָס האָט פֿערניכטעט דעם באַנקיר, וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט ארויסגעשטופּט דעם ליידיג־געהער, וואָס האָט פֿערדרענגט דעם ארבייטער, וועמען מיין טאַטע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

פּירושים זענען מעהר נישט נויטיג און וועֶר ס׳פֿערשטעהט נישט, דעם וועט שוין גאָר נישט העלפֿען. ובכן ובא לעולם הסאָציאַליזם הגואל במהרה בימינו אמן!

